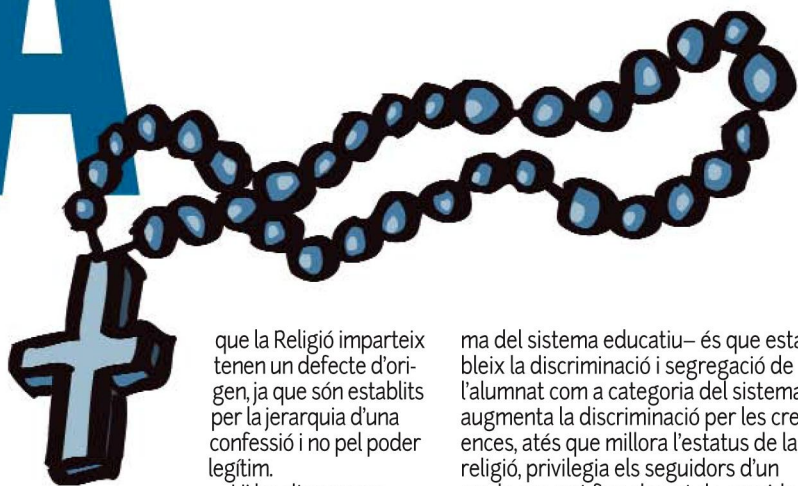

ESCOLA PÚBLICA LAICA

Rafael Cuesta

afliat a STEPV i membre
d'Europa-Valencia Laica

Apliquem a l'escola els adjectius pública i laica tal vegada és una redundància de què, desgraciadament, encara no podem prescindir. Vegem-ho. Estem acostumats a veure públic acompanyant molts substantius diferents: *poder, diners, opinió, salut, empreses, administració, serveis, gestió, institucions, sanitat...* En tots aquests usos, *públic* significa "que no és de titularitat privada sinó que és de tots o per a tots". En els estats democràtics moderns la gestió del que és públic constitueix una de les tasques fonamentals dels governs i les distintes posicions ideològiques generen tractaments molt dispars.

A Espanya hem estat assistint durant les últimes dècades a un progressiu debilitament del que és públic. El capitalisme i els successius governs al seu servei han mostrat un insaciable afany privatitzador que solen justificar amb l'afirmació que la propietat i la gestió privades dels serveis garanteixen un menor cost i una major eficiència. Encara que les dades de què disposem demostren rotundament la dita afirmació –recordem el cas del Regne Unit–, el govern n'ha fet una consigna publicitària feixuga que només el sector més incaut de la ciutadania pot prendre com a verdadera. La veritat és que els governs –central i autonòmics–, que són els que haurien de gestionar i salvaguardar els serveis públics, pareixen encabotats a desfer-los; només hi veuen una font de negoci.

A tot l'Estat espanyol moltes persones, organitzacions i distintes plataformes han comprés la transcendència de les mesures governamentals i fa molt de temps que estan mobilitzades per salvaguardar l'escola pública. Però encara que la titularitat, la gestió i la qualitat dels serveis públics constitueixen una reivindicació irrenunciable, hi ha un altre matís en el concepte públic que ben sovint s'oblida i la rellevància del qual es fa més palesa en aplicar el concepte a l'escola. Es tracta de l'aspiració democràtica de construir un espai comú a tots els ciutadans, independentment de les diferències que puguen do-

nar-se entre ells. Un dels trets definitoris de la societat democràtica és compaginar el dret individual a construir la pròpia consciència i dissenyar-se el pla de vida que cada u considere convenient, amb l'aspiració de crear un marc de convivència en què tots compartiquen els mateixos valors cívics. En altres paraules, l'organització democràtica de la societat té l'enorme avantatge de fer compatibles el dret a les diferències individuals –llibertat de consciència amb totes les seues variants: pensament, informació, creences, etc.– amb l'obligació de compartir un espai comú que només pot regir-se pel principi d'igualtat. Per consegüent, una organització social que no garanteix el respecte a la pluralitat i diversitat en un marc d'igualtat, no serà del tot democràtica.

Doncs bé, en el que solem anomenar escola pública hi ha un dèficit democràtic que fa que no siga pública: no és laica. El fet més rellevant que fa que siga així és l'assignatura de Religió. La seua sola presència en el currículum escolar dinamita qualsevol pretensió de ser pública, i això per moltes raons, de què destacarem només algunes.

D'una banda, la dita assignatura estableix una discriminació en l'alumnat en funció de les seues creences o les de les seues famílies. L'escola pública és un espai comú regit pels valors cívics compartits per tots. Les creences religioses, al contrari, són una opció personal, privada, incompatible amb el que és comunament compartit. Una segona raó és perquè els seus continguts són èticament i intel·lectualment insostenibles: alguns són contraris als drets humans –autonomia personal, igualtat entre homes i dones, llibertat personal...– i, per tant, èticament injustificables, i d'altres són contraris al que la raó i la ciència sostenen. És a dir, aquesta matèria aborda continguts irreconciliables amb les funcions educativa –valors comuns, universals– i formativa –continguts racionals, científics– de l'escola pública; es tracta d'un descarat adoctrinament pagat amb diners de tots. Però és que, a més, els continguts

que la Religió imparteix tenen un defecte d'origen, ja que són establits per la jerarquia d'una confessió i no pel poder legítim.

Hi ha altres raons d'indole menor, com la complicació que genera en l'organització escolar,

els diners detrets dels recursos públics per pagar un adoctrinament particular, les hores lectives que podrien emprar-se en altres coses –i, en especial les dels que no opten per Religió, que es veuen castigats per no tindre unes determinades creences–, la selecció sectària d'un professorat –més aïna catequista– sense concurrència pública, encara que se'l paga amb fons públics, etc.

En definitiva, l'escola pública és un espai d'integració de persones molt diferents entre si i que provenen de famílies amb distintes ideologies, creences, posicions polítiques, etc. Si no és laica, si l'organització i el desenvolupament de la funció educativa no es fa al marge de la religió, s'està segregant per creences i es desvirtua la funció de l'escola.

En realitat, els últims setanta anys, no hi ha hagut a Espanya escola pública pròpiament dita. És cert que després de la mort de Franco es va viure molt intensament l'aspiració d'aconseguir una escola pública autèntica: universal i igual per a tots, rigorosa i científica en els seus mètodes i continguts i absolutament neutral en qüestió de creences i ideologies. Aquella il·lusió s'ha vist truncada per l'absurd i abusiu acordat amb el Vaticà i la política que han seguit els successius governs a favor de l'ensenyament privat, el principal instrument dels quals ha sigut la concertació. A pesar de les constants reformes educatives de les últimes dècades, no s'ha fet ni un sol pas cap a la laïcitat de l'escola.

Fins i tot pot anar a pitjor, perquè la LOMQE del senyor Wert encara agreuja més la situació, ja que la seua principal característica –per damunt, inclús, de no pretendre resoldre cap proble-

ma del sistema educatiu– és que estableix la discriminació i segregació de l'alumnat com a categoria del sistema: augmenta la discriminació per les creences, atés que millora l'estatus de la religió, privilegia els seguidors d'un credo concret fins al punt de considerar que no necessiten conèixer i fer seues creences en tenen prou, introdueix discriminació social amb les revàlides, amb el tractament dels programes de millora de l'aprenentatge, amb el procediment de classificació de centres, amb el sistema d'admissió de l'alumnat o amb l'autorització de centres segregats de xics i xiques. O siga, ens estem allunyant de l'escola pública sense haver arribat mai a aconseguir-la.

Però encara que democràtica, pública i laica són paraules sinònimes en el sentit que hem assenyalat –construcció i gaudi d'un espai comú compartit, integrador, igualitari–, ben sovint es reivindica l'escola pública atenent només la seua titularitat i s'oblida el matís que explica el concepte laica. No és possible una escola democràtica i pública si no és laica, si no arreplega la moderna i al mateix temps vella aspiració il·lustrada de separar estrictament els àmbits públic i privat: els continguts científics, els valors cívics, els drets humans pertanyen al que és públic i les opcions religioses o ideològiques pertanyen al que és privat. Però tampoc no pot ser una escola de qualitat mentre el que és privat, el credo individual d'alguns, contamine l'espai comú, el que és públic, i introdueix discriminació. No hi haurà, per descomptat, qualitat pedagògica i científica, però tampoc, i no és menys important, qualitat democràtica.

Tot el que he dit planteja una exigència inajornable per als que defenen un ensenyament públic de qualitat: si volen ser coherents amb la seua aspiració i pretenen ser políticament eficaços, hauran d'incloure-hi sempre, però sempre, el concepte de laica i, per descomptat, reivindicar amb constància i total contundència que la religió isca de l'escola.